(המשך מעמוד 9)

מוסד זה לרייכסטאג של מלכות־ישראל־השלישית.

בגלל טעות היסטורית — ולא מצערת — מצאה קבוצה זו את עצמה, לפתע, מחוץ לשלטון. היא הפכה מפלגת־אופוזיציה קטנה.

אולם התהליך המכני של מעבר מספסל לספסל לא היקנה לה אי־דיאולוגיה אופוזיציונית, השקפת־עולם חדשה, גישה פוליטית חדשה. היא נשארה רסיס של מפלגת־השלטון, מין DISPLACED PERSON פוליטי.

מה נשאר לה, כדי להצדיק את קיומה ב־אופוזיציה? מה הבשורה החדשה שבפיה?

במשך שנה שלמה של ישיבה בכנסת לא אמרה רפ"י אף מילה עקרונית אחת השונה במהותה מן הדברים שמשמיע השלטון.

די להסתכל בבריטניה הגדולה. האם ה־פארלמנט הבריטי, שכל חבריו נבחרו אי־שית, מלא אנשים מבריקים, עצמאיים?

קשה לומר זאת.

באנגליה נבחרים אנשים הרצויים למפל־גות. מי שאינו מתקשר במפלגה, סיכוייו להיבחר הם אפסיים. ואילו המפלגות מע־דיפות עסקנים בטוחים, בינוניים, על אישים מבריקים ובלתי־ממושמעים.

כנימין דיזרעאלי, אחד מגאוני המאה שעברה, הציג פעמיים את מועמדותו כאיש בלתי־תלוי, ונכ־של. רק כשהצטרף למפלגה השמ־רנית, שהיתה רחוקה מדעותיו, חציה לכסוף להיבחר.

מזה שנים רבות לא נבחר לפארלמנט אף נציג בלתי־תלוי אחד.

בסינאט האמריקאי אין אף אדם המוגדר כבלתי־תלוי. ויין מורס, סינאטור יוצא־דופן, נאלץ להצטרף למפלגה.

בתנאי ישראל, המצב יהיה עוד הרבה יותר חמור.

נניח לרגע תנאים אידיאליים: מחוז־בחי־רות ביד־אליהו, תל־אביב.

באותו מחוז יהיו 12 אלף בוחרים. ייבחר בו המועמד שיזכה ברוב.

אדם סימפאטי ועצמאי, נניח רופא מצליח, יעמיד את מועמדותו כאיש בלתי־תלוי. מולו יעמדו עסקן מפא"יי, דתי וימני.

הרופא ישקיע במערכה כמה אלפי לירות, יך מבית אל בית, ינאם בפינות הרחובות. מפא"י תשקיע באותו מחוז מיליון לירות (זהו הסכום שהוציאה במערכה ה־אחרונה, מחולק ל־120).

מפא"י תצעק מכל קיר. היא תדפיס רב־בות כרוזים. היא תערוך אסיפות־עם. ראש־הממשלה ושריו יבואו למקום.

פעיליה יפשטו בשכונה. הם ישכרו את ראשי המשפחות כ„פעילים", יקנו את בעלי־ההשפעה העדתיים והמיקצועיים במקום. ביום הבחירות יוביל צי־המוניות של מפא"י את הזקנים והצעירים לקלפי.

מי ייבחר? שלושה ניחושים.

★ ★ ★

בם, אין כל בטחון כי יד־אליהו תה־זה מחוז אחד וגיפרד. היא יכולה להת־חלק, להתחבר עם חלק מגבעתיים, או עם חלק משכונת־התקווה.

זוהי אחת התכונות של השיטה האזורית: מי שיקבע את תחומי האזור, יקבע במידה רבה את תו־צאות הבחירות בו.

זה נעשה אפילו באמריקה. שם קוראים לזה „ג'רימאנדר", על שם אדם בשם ג'רי, ששירטט מחוז־בחירות בעל גבולות מסור־פים, שדמה לסאלאמנדרה, כדי להבטיח מ־ראש את בחירת בן־חסותו.

מי שישרטט את תחומי מחוז יד־אליהו, יעיין תחילה בתוצאות תריסר הקלפיות של אותו אזור בבחירות האחרונות. הוא יוכל להכין, בדיוק כמעט מאתמטי, מחוז שבו מובטח הרוב של מפא"י.

לכן חשוב מאד: מי יהיה אח־ראי לתיחום המחוזות? ולא רק בפעם הראשונה, אלא בכל פעם שיהיה צורך לשנות את התחומים בגלל תנודת האוכלוסיה.

קני־עדות מיקצועיים, שהפירוד ה־עדתי הוא מקצועם ופרנסתם.

כל מפלגה תיצטרך להעמיד במקום כזה מועמד השייך לעדה המתזיקה ברוב במקום. מכיוון שההיצע הוא מוגבל, יצטרכו לקחת מה שיש. בוסים עדתיים קטנים, ביניהם אנשים אלימים השולטים בכיפה, יתפסו כ־מחצית מן המקומות בכנסת.

ודווקא הכוחות הטובים הצומחים מקרב ישראל השניה, אלה הפורצים את תחומי העדות, הצעירים המשתרשים בארץ — להם לא יהיה שמץ של סיכוי.

מי שמפקפק בכך, מוטב שיסת־כל מקרוב במה שנעשה ברוב ה־עיריות והמועצות באזורים אלה.

אז יוכל לדמיין לעצמו מה יקרה כאשר העסקנים העירוניים יהפכו מועמדים לכנסת, וכאשר יעמדו לרשותם מיליוני הלירות, צי־המכוניות, הקולות הקנויים והחמולות ה־משועבדות של מנגנון המפלגה.

★ ★ ★

השיטה האזורית תשחרר את חבר־הכנסת משלטון מזכירויות המפלגות, ותיצור קשר ישיר בין הבוחר והנבחר.

נכון או לא?

החלק הראשון: לא. החלק השני אולי. כפי שכבר ראינו, כל מועמד זקוק לעזרת המפלגה. בלי המיליונים שלה, בלי מנגנונה וכושרה, אין לו סיכוי.

ממילא קובעת מזכירות־המפלגה מי יהיה המועמד, ומי לא.

שאלתי פעם חבר פארלמנט בריטי אם הוא מרגיש את עצמו בלתי־תלוי. הוא צחק בקול רם ואמר: „כמו עבד, בערך."

מדוע? מפני שכל חבר־פארלמנט יודע ש־אין לו שמץ של סיכוי להיבחר מחדש, אם מזכירות־המפלגה לא תאשר אותו ערב ה־בחירות הבאות.

אמנם, באנגליה יש מרידות בפארלמנט. אבל אלה הן תמיד מרידות מאורגנות, של סיעות שלמות ומאורגנות, הפועלות כמו מפ"ם או הל"ע בכנסת שלנו.

יש שמץ של אמת רק בחלק השני של הטענה: שיווצר קשר כלשהו בין הח"כ וה־בוחר.

אולם האם יש צורך בשינוי שיטת הבחי־רות כדי להשיג יתרון זה? גם בכנסת ה־נוכחית יש נציגים מקומיים מובהקים: מנ־חם כהן ומנחם ידיד משכונות תל־אביב, יוסף אלמוגי ומשה ורטמן מחיפה, מרדכי זר וויקטור שם־טוב מירושלים.

יגידו: ועדה של שופטים. אבל גם שופ־טים הם בני־אדם, בשר־ודם. לפי מה יקבעו את התחומים? הרי אין כאן שום אמת־מידה אובייקטיבית, וכל תיחום יהיה בהכרח שרי־רותי.

במציאות של ישראל, ייקבעו ה־תחומים על־ידי הכוחות הפולי־טיים הקיימים. כלומר: על־ידי מפלגות השלטון. הם יקבעו, ממי־לא, את תוצאות הבחירות.

★ ★ ★

לחנו דוגמה מיד־אליהו. אבל יד־אליהו מהווה היום מיעוט במדינת־ישר־אל. חשוב הרבה יותר מה שיקרה במקומות כמו אשדוד, קריית־שמונה או נתיבות.

האם במקומות האלה ייבחרו אנשים עצ־מאיים, מבריקים, בלתי־תלויים?

יקרה בדיוק להיפך: ייבחרו עס־קני־עדות מיקצועיים, שהפירוד ה־עדתי הוא מקצועם ופרנסתם.

כל מפלגה תיצטרך להעמיד במקום כזה מועמד השייך לעדה המתזיקה ברוב במקום. מכיוון שההיצע הוא מוגבל, יצטרכו לקחת מה שיש. בוסים עדתיים קטנים, ביניהם אנשים אלימים השולטים בכיפה, יתפסו כ־מחצית מן המקומות בכנסת.

ודווקא הכוחות הטובים הצומחים מקרב ישראל השניה, אלה הפורצים את תחומי העדות, הצעירים המשתרשים בארץ — להם לא יהיה שמץ של סיכוי.

מי שמפקפק בכך, מוטב שיסת־כל מקרוב במה שנעשה ברוב ה־עיריות והמועצות באזורים אלה.

אז יוכל לדמיין לעצמו מה יקרה כאשר העסקנים העירוניים יהפכו מועמדים לכנסת, וכאשר יעמדו לרשותם מיליוני הלירות, צי־המכוניות, הקולות הקנויים והחמולות ה־משועבדות של מנגנון המפלגה.

★ ★ ★

השיטה האזורית תשחרר את חבר־הכנסת משלטון מזכירויות המפלגות, ותיצור קשר ישיר בין הבוחר והנבחר.

נכון או לא?

החלק הראשון: לא. החלק השני אולי. כפי שכבר ראינו, כל מועמד זקוק לעזרת המפלגה. בלי המיליונים שלה, בלי מנגנונה וכושרה, אין לו סיכוי.

ממילא קובעת מזכירות־המפלגה מי יהיה המועמד, ומי לא.

שאלתי פעם חבר פארלמנט בריטי אם הוא מרגיש את עצמו בלתי־תלוי. הוא צחק בקול רם ואמר: „כמו עבד, בערך."

מדוע? מפני שכל חבר־פארלמנט יודע ש־אין לו שמץ של סיכוי להיבחר מחדש, אם מזכירות־המפלגה לא תאשר אותו ערב ה־בחירות הבאות.

אמנם, באנגליה יש מרידות בפארלמנט. אבל אלה הן תמיד מרידות מאורגנות, של סיעות שלמות ומאורגנות, הפועלות כמו מפ"ם או הל"ע בכנסת שלנו.

יש שמץ של אמת רק בחלק השני של הטענה: שיווצר קשר כלשהו בין הח"כ וה־בוחר.

אולם האם יש צורך בשינוי שיטת הבחי־רות כדי להשיג יתרון זה? גם בכנסת ה־נוכחית יש נציגים מקומיים מובהקים: מנ־חם כהן ומנחם ידיד משכונות תל־אביב, יוסף אלמוגי ומשה ורטמן מחיפה, מרדכי זר וויקטור שם־טוב מירושלים.

זוהי תופעה רצויה, כשלעצמה, אך אין להגזים בערכה. אחרי ה־כל, בארץ קטנטנה כשלנו, אין הבדל תהומי בין האינטרסים של מבריה לאלה של ראשון־לציון.

* * *

השיטה האזורית תשים קץ לקנו־ניות בין המפלגות.

נכון? נכון ההיפך הגמור.

נתזור־נא לדוגמה של יד־אליהו. עסקני ה־מפלגות באזור יבחנו את תוצאות הקלפיות של הבחירות האחרונות, ויוכחו לדעת כי באזור זה קיבלו אז המערך 35%, גח"ל 21%, הדתיים השונים 14%, מפ"ם 4%, ל"ע 5%, וכו'.

עיון זה ישכנע את עסקני מפא"י שכדי „ללכת על בטוח", ולהנחיל למועמד שלהם אבל מעטים מאוד הרגישו בכך.

כי יש בפיה בשורה פנטסטית, בשורה של תמורה ושינוי, העונה על כל האתגרים: בחירות אזו־ריות.

(אמנם, אילו היה סיכוי כלשהו להגשמת סיסמה זו, היתה רפ"י שומטת אותה מידיה כגחלת בוערת. כי הגשמתה פירושה, בראש וראשונה: חיסול רפ"י כגורם פוליטי.

אפשר היה לסיים את הניתוח בנקודה זו, לולא מצא רעיון שינוי־שיטת־הבחירות אוזן קשבת אצל הרבה אנשים טובים, כנים ויש־רים, הכואבים את כאב ההסתאבות של ה־מישטר הקיים ומחפשים דרך לשינוי.

לכן יש לנתח את השיטה המו־צעת לגופה. נעשה זאת להלן.

★ ★ ★

יש כמה וכמה הצעות לשיטות חדשות. ישנה השיטה האזורית הרובנית, נוסח אנגליה, המוצעת על־ידי דויד בן־גוריון. היא מחלקת את הארץ ל־120 אזורים, ש־בכל אחד מהם ייבחר ח"כ אחד על־ידי הרוב.

ישנה השיטה האזורית־יחסית של הליבר־לים, שהיא מחוכמת ומתוחבלת יותר. היא מחלקת את הארץ רק לכמה אזורים, שבכל אחד מהם ייערכו בחירות יחסיות דווקא.

אפשר להמציא עוד שיטות כהנה וכהנה. אולם לממציאי כל השיטות האזוריות משו־תפות הטענות הבאות:

- **השיטה האזורית תכניס ל־כנסת אישים עצמאיים, בעלי רמה גבוהה יותר.**
- היא תשחרר את חבר־הכנסת משל־טון מזכירויות המפלגות, ותיצור קשר ישיר בין הבוחר והנבחר.
- **היא תשים קץ לקנוניות בין המפלגות.**
- היא תחסל את שלטון־היתר של ה־דתיים.
- **היא תסלק את המפלגות ה־קטנות, ותביא לגיבוש שתי מפל־גות גדולות.**

הבה ונבחן כל אחת מן הטענות לגופה.

★ ★ ★

השיטה האזורית תכניס לכנסת אי־שים עצמאיים, בעלי רמה גבוהה יותר. היא תסלק את עסקני־המפלגות האפורים.

האם זה נכון? בהחלט לא.

כקצף על־פני המים: רעיון שבן־גוריון הגה בו לביצור שלטונו הפך לתעמולת־טרק אופוזיציונית

רוב מוחלט, כדאי להתחבר במקום זה עם הדתיים ול"ע, למשל.

הדתיים יגידו: בבקשה, בתנאי שאתם תת־מכו במועמד שלנו בבני־ברק.

וכך בדיוק יהיה. במיקרה הטוב ביותר, תיערכנה 120 קנוניות מקומיות, שתהיינה דומות באופיין לקנוניות המונחות ביסוד הקוא־ליציות העירוניות.

במיקרה הרע ביותר יכינו כמה מרכזי־מפלגות קנוניה ארצית, שתבטיח למפא"י ולגרורותיה רוב מוחלט בכל אזורי הארץ.

קנוניה כזאת — נניח של המערך, מפ"ם, המפד"ל ול"ע — תבטיח ל־גוש זה לפחות 110 מתוך 120 ה־מקומות בכנסת. שאר המפלגות, (ובכללן רפ"י והליברלים), המחזי־קות כיום 45 מקומות בכנסת, פשוט ייעלמו ככוח ממשי.

מי שמפקפק בכך, יכול להסתכל במה ש־נעשה לאחרונה בצרפת. לקראת הבחירות ה־קרובות לאסיפה הלאומית, הנערכות על פי השיטה האזורית־אישית, כרתו ביניהן שלוש מפלגות השמאל ברית ארצית. הן התחייבו להצביע בכל מקום במשותף, בעד מועמד של אחת מהן, כך שאחת תעזור לשניה. בפאר־למנט עצמו תחזור כל סיעה להיות נפרדת.

אותו הדבר עשוי לקרות בישראל. מפלגות מסויימות תעזורנה זו לזו, תשתפנה פעולה ביניהן על בסיס מקומי או ארצי — ותח־זורנה לעצמאותן למחרת הבחירות.

ולראייה: אפילו בשיטה הקיימת החליטו חרות והליברלים להתייצב יחדיו לבחירות, אולם הן יכולות להיפרד בכל רגע. ודווקא התיכוח על שינוי שיטת־הבחירות עשוי ל־הביא להתפוצצות כזאת.

נקודה זו מבהירה את ההבדל בין שינוי טכני לבין שינוי מהותי.

אם תישארנה המפלגות כמות שהן, ורק שיטת־הבחירות תשתנה — תותאם השיטה החדשה במהרה למציאות המפלגתית הישנה. ול־היפך: אם תשתנה המפה המפלג־תית, כתוצאה מתהליכים פולי־טיים אמיתיים, אין חשיבות רבה לשיטת־הבחירות.

(על שאר הטענות של שוחרי הבחי־רות האזוריות ישיב אבנרי בשבוע הבא)

מאת **אורי אבנרי**